

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 46 (523)

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

- *Монгол Улсын Засгийн газрын зарим гишүүдийг томилох тухай*

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

- *Хөтөлбөр батлах тухай*
- *Зарим сургуулийг нээгээх тухай*

Улсын Их Хурлын Тамгын газар

Улаанбаатар хот

2007 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ
Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2007 оны арванхоёрдугаар сарын 14

№46 (523)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

591.	Монгол Улсын Засгийн газрын зарим гишүүдийг томилох тухай	Дугаар 92	1090
592.	Засгийн газрын зарим гишүүдийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх тухай	Дугаар 93	1090
593.	Зарим байнгын хороодын дарга нарыг сонгох тухай	Дугаар 94	1090
594.	Монголбанкны дэд ерөнхийлөгчийг томилох тухай	Дугаар 95	1091

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

595.	Зарим хүнийг одон, медалиар шагнах тухай	Дугаар 270	1091
596.	Цогтын Дашдуламд Монгол Улсын ардын жүжигчин цол хүртээх тухай	Дугаар 271	1091
597.	Санжаагийн Нансалмаад Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол хүртээх тухай	Дугаар 272	1092
598.	Лхагважавын Сүхбаатарт Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол хүртээх тухай	Дугаар 273	1092
599.	Шагдарын Одонтуяад Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол хүртээх тухай	Дугаар 274	1092
600.	Чойжилжавын Сонгинод Монгол Улсын соёлын гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай	Дугаар 275	1092
601.	Нямаагийн Бямбажавт Монгол Улсын соёлын гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай	Дугаар 276	1093
602.	Алтангэрэлийн Цэдэн-Ишид Монгол Улсын урлагийн гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай	Дугаар 277	1093

Гурав. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

603.	Хетелбөр батлах тухай	Дугаар 283	1093
604.	Хэлэлцээр батлах тухай	Дугаар 289	1099
605.	Зарим сургуулийг ногтгах тухай	Дугаар 293	1099

Дөрөв. МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ТОГТООЛ

606.	Улсын Их Хурлын тухай хуулийн зарим заалт, Улсын Их Хурлын 2006 оны 14 дүгээр тогтоол Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг эцэслэн шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 03	1099

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр

Дугаар 92

Улаанбаатар хот

Монгол Улсын Засгийн газрын зарим гишүүдийг томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 6 дахь заалт, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, санал хураалтын дүнг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Засгийн газрын гишүүн, сайдаар дор дурдсан хүмүүсийг томилсугай.

1/Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн, Байгаль орчны сайдаар Ганхуягийн Шийлэгдэмбыг;

2/Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн, Зам тээвэр, аялал жуулчлалын сайдаар Раднаабазарын Рашийг;

3/Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн, Түлш, эрчим хүчний сайдаар Чимидийн Хүрэлбаатарыг;

2 Энэ тогтоолыг 2007 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ДЛҮНДЭЭЖАНЦАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр

Дугаар 93

Улаанбаатар хот

Засгийн газрын зарим гишүүдийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 6 дахь заалт, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Ичинхорлоогийн Эрдэнэбаатарыг Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн, Байгаль орчны сайдыг;

Цэгмидийн Цэнгэлийг Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн, Зам тээвэр, аялал

жуулчлалын сайдын;

Бадарчийн Эрдэнэбатыг Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн, Түлш, эрчим хүчний сайдын үүрэгт ажлаас тус тус чөлөөлсүгэй.

2 Энэ тогтоолыг 2007 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ДЛҮНДЭЭЖАНЦАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр

Дугаар 94

Улаанбаатар хот

Зарим Байнгын хороодын дарга нарыг сонгох тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.3, 22.4 дэх хэсэг, санал хураалтын дүнг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Засгийн газрын гишүүн, сайдаар томилогдсонтой нь холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Чүлтэмийн Улааныг Төсвийн байнгын хорооны даргаас, Улсын Их Хурлын гишүүн Цэндийн Мөнх-Оргилыг Хууль зүйн байнгын хорооны даргаас тус тус чөлөөлсүгэй.

2. Төсвийн байнгын хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Лханаасүрэнгийн Пүрэвдоржийг, Хууль зүйн байнгын хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Цэрэнхүүгийн Шаравдоржийг тус тус сонгосугай.

3. Энэ тогтоолыг 2007 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ДЛҮНДЭЭЖАНЦАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр

Дугаар 95

Улаанбаатар хот

Монголбанкны Дэд ерөнхийлөгчийг томилох тухай

Монгол Улсын Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 2, 3 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

2. Энэ тогтоолыг 2007 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

1. Монголбанкны Дэд ерөнхийлөгчөөр Данзанбалжирын Энхжаргалыг томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ДЛҮНДЭЭЖАНЦАН

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2007 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр

Дугаар 270

Улаанбаатар хот

Зарим хүнийг одон, медалиар шагнах тухай

Монгол Улсын соёл, урлагийн ажилтны салбарт олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж байгаа дор улсын анхдугаар чуулганыг тохиолдуулан тус дурдсан хүмүүсийг одон, медалиар шагнасугай.

ХӨДӨЛМӨРИЙН ГАВЪЯАНЫ УЛААН ТУГИЙН ОДОНГООР:

1. Чойжилсүрэнгийн Ганчимэг - Улсын дуурь бүжгийн эрдмийн театрын балетын гоцлол бүжигчин	урчуудын холбооны тэргүүн
2. Арцатын Дүүрэн - Орхон аймгийн Зураач	3. Дугарсүрэнгийн Наранбаатар - Хөвсгөл аймгийн Хөгжимт драмын театрын найруулагч

"АЛТАН ГАДАС" ОДОНГООР:

1. Зундуйн Оюунбилэг - БСШУЯ-ны музей, түүх соёлын өвийн бодлого, зохицуулалт хариуцсан ахлах мэргэжилтэн	3. Дашийн Цэрэнбат - Орхон аймгийн "Номын төв"-ийн эрхлэгч
2. Дамдинсүрэнгийн Цэдмаа - Монголын театрын музейн захирал	4. Сангичойдонгийн Цэцэгмаа - Монголын ном зүйч, мэдээлэл зүйчдийн "Номын далай" нийгэмлэгийн тэргүүн

ХӨДӨЛМӨРИЙН ХҮНДЭТ МЕДАЛИАР:

1. Моононгийн Дэвсмаа - Сүхбаатар аймгийн Төв номын сангийн эрхлэгч	номын сангийн номын санч
2. Пантуугийн Цагаан - Дорнод аймгийн Төв	

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2007 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр

Дугаар 271

Улаанбаатар хот

Цогтын Дашдуламд Монгол Улсын ардын жүжигчин цол хүртээх тухай

Мэргэжлийн урлагийн байгууллагад он удаан жил үр бүтээлтэй ажиллаж, монголын уламжлалт хөгжмийн зэмсэг шударгаар дэлхийн сонгодог болон үндэсний хөгжмийн зохиолуудыг чадварлаг гоцлон тоглож, окутан залуучуудад сургаж, өвлүүлэх, монголын орчин үеийн хөгжмийн урлагийн төрөл, урын санг баяжуулах, гаднаад оронд

сурталчлахад оруулсан дорвитой хувь нэмрийг нь үнэлж Хөгжим бүжгийн коллежийн багш Цогтын Дашдуламд Монгол Улсын ардын жүжигчин цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2007 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр

Дугаар 272

Улаанбаатар хот

Санжаагийн Нансалмаад Монгол Улсын гавъяат жүжигчин цол хүртээх тухай

Орон нутгийн урлагийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж монгол ардын уртын болон богино дууг мэргэжлийн өндөр түвшинд дуулж, монголын дууны урлагийг өөрийн оронд төдийгүй гадаад орнуудад сурталчлах, залуу дуучид, уран бүтээлчдийг сургаж, бэлтгэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Хэнтий

аймгийн ардын дуу бүжгийн "Хан Хэнтий" чуулгын гоцлол дуучин Санжаагийн Нансалмаад Монгол Улсын гавъяат жүжигчин цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2007 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр

Дугаар 273

Улаанбаатар хот

Лхагважавын Сүхбаатарт Монгол Улсын гавъяат жүжигчин цол хүртээх тухай

Соёл урлагийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж, үндэсний болон гадаадын олон арван дууг саксафон хөгжмөөр мэргэжлийн өндөр түвшинд хөгжимдөж, монголын хөгжмийн урлаг, түүний дотор эстрадын урлагийг хөгжүүлэх, сурталчлахад оруулсан хувь нэмрийг нь үнэлж Улсын филармонийн "Баян Монгол" джаз найрал

хөгжмийн гоцлол хөгжимчин, дуучин Лхагважавын Сүхбаатарт Монгол Улсын гавъяат жүжигчин цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2007 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр

Дугаар 274

Улаанбаатар хот

Шагдарын Одонтуяад Монгол Улсын гавъяат жүжигчин цол хүртээх тухай

Мэргэжлийн урлагийн байгууллагад үр бүтээлтэй ажиллаж, үндэсний олон арван бүжгийг мэргэжлийн өндөр ур чадвар гарган гоцлон бүжиглэж, уран бүтээлийнхээ санг баяжуулан, ардын бүжгийн урлагийг сурталчлах, хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг үнэлж Үндэсний дуу,

бүжгийн эрдмийн чуулгын гоцлол бүжигчин Шагдарын Одонтуяад Монгол Улсын гавъяат жүжигчин цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2007 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр

Дугаар 275

Улаанбаатар хот

Чойжилжавын Сонгинод Монгол Улсын соёлын гавъяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай

Боловсрол, соёлын байгууллагад он удаан жил үр бүтээлтэй ажиллаж эртний монголчуудын түүх соёлыг судлан эрдэм шинжилгээний бүтээлүүд туурвиж, нүүдэлчдийн соёл иргэншлийн музейг үүсгэн байгуулах, монголын уламжлалт үндэсний түүх соёлыг хадгалж хамгаалах, сурталчлахад оруулсан хувь нэмрийг үнэлж

ХААИС-ийн дэргэдэх Монголын нүүдэлчдийн соёл иргэншлийн музейн эрхлэгч Чойжилжавын Сонгинод Монгол Улсын соёлын гавъяат зүтгэлтэн цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2007 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр

Дугаар 276

Улаанбаатар хот

Нямаагийн Бямбажавт Монгол Улсын соёлын гавъяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай

Соёл урлаг, төрийн захиргааны төв байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллан, монголын соёл урлаг, үндэсний кино урлагийг хөгжүүлэх, түүх соёлын дурсгалт зүйлсийг хамгаалах, сэргээн засварлахад оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж БСШУЯ-ны Соёл, урлагийн

сангийн захирал Нямаагийн Бямбажавт Монгол Улсын соёлын гавъяат зүтгэлтэн цол хүртээсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**
Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2007 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр

Дугаар 277

Улаанбаатар хот

Алтангэрэлийн Цэдэн-Ишид Монгол Улсын урлагийн гавъяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай

Соёл, урлагийн салбарт олон жил идэвх зүтгэлтэй ажиллан мэргэжлийн урлагийн байгууллагыг үр бүтээлтэй удирдаж, уран бүтээлийн чанарыг сайжруулан урын санг баяжуулах, уран бүтээлчдийн мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх, ардын уламжлалт урлагийг хөгжүүлэх, сурталчлахад оруулж байгаа хувь

нэмрийг нь үнэлж Үндэсний дуу, бужгийн эрдмийн чуулгын дарга Алтангэрэлийн Цэдэн-Ишид Монгол Улсын урлагийн гавъяат зүтгэлтэн цол хүртээсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**
Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2007 оны 11 дүгээр сарын 07-ны өдөр

Дугаар 283

Улаанбаатар хот

Хөтөлбөр батлах тухай

Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлого, мал сүргийг байгалийн гамшгаас хамгаалах, өвс, тэжээлийн нөөц, хангамжийг нэмэгдүүлэх талаар Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт заасан зорилтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Малын тэжээл" хөтөлбөрийг 1 дүгээр, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг 2 дугаар хавсралтын ёсоор тус тус баталсугай.

2. Хөтөлбөрт тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагаа болон түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг 2008 оноос эхлэн нийгэм,

эдийн засгийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, улсын болон орон нутгийн төсөвт тусган хэрэгжүүлж байхыг Сангийн сайд Н.Баяртсайхан, Хүнс, хөдөө аж ахуйн сайд Д.Тэрбишдагва, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нэрт тус тус даалгасугай.

3. "Малын тэжээл" хөтөлбөр хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж хэрэгжилтийн явц, үр дүнг жил бүрийн I улиралд багтаан Засгийн газарт танилцуулж байхыг Хүнс, хөдөө аж ахуйн сайд Д.Тэрбишдагвад даалгасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**
М.ЭНХБОЛД
**ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ
АХУЙН САЙД**
Д.ТЭРБИШДАГВА

Засгийн газрын 2007 оны 283 дугаар
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

"МАЛЫН ТЭЖЭЭЛ" ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Сүүлийн жилүүдэд манай улсын мал сүргийн тоо өссөн ч бэлчээрийн маллагааны нөхцөлд малын биологийн нөөцийг бүрэн ашиглаж бүтээгдэхүүн, түүхий эд үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, хүн амын хүнсний хэрэгцээг хангаж чадахгүй байгаа нь тэжээлийн нөөц хангамжтай шууд холбоотой юм. Эрдэмтдийн тооцоолсноор манай улсын нийт бэлчээрийн 70.0 шахам хувь нь ямар нэгэн хэмжээгээр доройтолд орж бэлчээрт ургах ургамлын зүйлийн бүрэлдэхүүн өөрчлөгдөн, мэлд шингэц муутай ургамал нэмэгдэж тэжээлэг чанар нь муудсаар байна. Бэлчээрийн ургамлын биомассын хэмжээ 30.0 хувиар буурсны дээр холжилт, зам харилцаа болон ашигт малтмалын олборлолтоос шалтгаалан бэлчээрийн талбайн хэмжээ жилээс жилд хумигдсаар байна. Бэлчээрийн ургамлын шимт чанар өвөл, хаврын улиралд зуныхаас 2-3 дахин, шингэх протеины агууламж 3-4 дахин буурдагас мал сүрэг жилийн 180-200 хоног дундуур идэштэй байдаг.

2006 онд 3850.5 га-д тэжээлийн ургамал тариалж 10.2 мянган тонн ургац хураан авсан нь 1996-1990 оны дундаж үзүүлэлтээс 25 дахин буурсан байна. Иймд мал сүрэг өсөх, үржих болон нэмүү бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх баталгаа нь байгалийн бэлчээртээ гадна хүрэлцэх хэмжээний тэжээл бэлтгэж, хангамжийг нэмэгдүүлэх явдал мөн.

Хоёр. Хөтөлбөр боловсруулах үндэслэл шаардлага

2. Монголын уламжлалт мал аж ахуйг байгалийн болзошгүй эрсдэлээс хамгаалах ажлыг орон нутгийн түвшинд шийдвэрлэх, хүн ам олноор төвлөрсөн томоохон хот, суурин газрын ойролцоох эрчимжсэн мах, сүүний фермерийн аж ахуй болон гахай, шувууны аж ахуйг чанартай, тухайн мал, амьтны ашиг шимийг нэмэгдүүлэхэд тохирсон тэжээлээр хангах тодорхой бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэх шаардлага урган гарч байна.

Таван төрлийн малыг хонин толгойд шилжүүлснээр 57.8 сая малын жилийн хэрэгцээг тооцож үзвэл 37.0 сая тонн өвс (1 кг өвсийг 0.45 тэжээлийн нэгж гэж тооцов)-тэй тэнцэхүйц тэжээл хэрэгцээтэй юм. Эрдэмтэд энэхүү хэрэгцээт тэжээлийн 70 орчим хувийг байгалийн бэлчээртээ, үлдэх хувийг хадлан, ногоон тэжээл болон үйлдвэрийн аргаар бэлтгэсэн тэжээл хангана гэж тооцдог.

Улсын Их Хурлын 2003 оны 29 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлого"-д байгаль, эдийн засгийн бүс бүрт малын тэжээлийн хэрэгцээг

дотоод нөөцөөр хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх, тэжээлийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, тэжээл үйлдвэрлэх жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх замаар уураг, энергийн агууламж өндөртэй хүчтэй тэжээлийн эзлэх хувийн жинг тууштай нэмэгдүүлэхээр заасан. Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт "...малын тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх... замаар уламжлалт мал аж ахуйн байгалийн эрсдэл даах чадавхийг бэхжүүлнэ" гэж заасан. Дээр дурдсаныг үндэслэн энэхүү хөтөлбөрийг боловсруулав.

Гурав. Хөтөлбөрийн зорилго, зорилт

3. Мал бүхий иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын оролцоотойгоор хадлан, тэжээл бэлтгэлийн хэмжээ, нэр төрлийг нэмэгдүүлэн байгалийн болзошгүй эрсдэлээс мал сүргийг хамгаалах, үйлдвэрлэлийн тогтвортой хөгжлийг хангах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.

4. Хөтөлбөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд дараах зорилтыг дэвшүүлж байна:

4.1. Тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж мал аж ахуйг эрсдэлээс хамгаалах эдийн засаг, эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлэх;

4.2. Хадлан бэлтгэх, тэжээл үйлдвэрлэлд дэвшилтэт техник технологи нэвтрүүлэх, төрөл бүрийн тэжээл бэлтгэх арга туршлагыг түгээн дэлгэрүүлэх замаар малын тэжээлийн хангамжийг нэмэгдүүлэх;

4.3. Байгалийн бэлчээрийн ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулах;

4.4. Малчин өрх, аж ахуйн нэгж бүр малын тэжээлийн нөөц бүрдүүлэх, тэжээлийг зохистой ашиглах чадавхийг дээшлүүлэх.

Дөрөв. Хөтөлбөрийн зорилтыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа, үндсэн чиглэл

5. Хөтөлбөрийн 4.1 дэх зорилтын хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

5.1. Мах, сүүний үхэр, хонь болон гахай, шувууны эрчимжсэн аж ахуй бүрт зориулалтын багсармал, холимог тэжээл үйлдвэрлэх стандарт, ашиглах технологи боловсруулж мөрдөх;

5.2. Уураг-витаминт, багсармал, холимог, зоодойлсон болон хорголжин тэжээл үйлдвэрлэх бага, дунд оврын цех байгуулах, өргөтгөх малчин өрх, аж ахуйн нэгжийн санаачилгыг хөрөнгө оруулалт, зээлийн бодлогоор дэмжих;

5.3. Бусийн төв, томоохон хот, суурингийн ойролцоох мал, амьтны төрөл, нас зүйст тохирсон уураг, энергийн агууламж өндөртэй, бүрэн

найрлагат тэжээлийн үйлдвэр байгуулах иргэн, аж ахуйн нэгжид тодорхой хугацаанд татварын хөнгөлөлт үзүүлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлэх арга хэмжээ авах;

5.4. Малын тэжээлийн шимт чанарыг олон улсын жишгийн дагуу солилцлын энергиэр үнэлэх аргад шилжих;

5.5. Тэжээлийн нөг болон олон наст ургамлын үр үржүүлэх аж ахуйн нэгжид дэмжлэг үзүүлэх;

5.6. Давс, хужир, шүү, ясны гурил, шохой, аргалын үнс, цеолиг ашиглан олон найрлагат эрдэс тэжээл бэлтгэж ашиглах санаачилгыг урамшуулах;

5.7. Бэлчээр ашиглах, тэжээл үйлдвэрлэлийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй хөгжүүлэх, технологийн удирдлагаар хангах;

5.8. Тэжээлийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, түүний чанарыг сайжруулах чиглэлээр эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг өргөжүүлэх, тэдгээрийн үр дүнг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх.

6. Хөтөлбөрийн 4.2 дахь зорилтын хүрээнд дараахь үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

6.1. Хадлангийн талбайг сайжруулж, малчид, мал аж ахуй эрхлэгчдийн оролцоонд тулгуурлан нэг га-гаас авах ургацын гарц, чанарыг тогтвортой нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах;

6.2. Гадаад, дотоодын зээл, тусламж, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх замаар тэжээл үйлдвэрлэл, хадлангийн орчин үеийн техник, технологи нэвтрүүлэх, сэлбэг хэрэгслийн хангамжийг нэмэгдүүлэх;

6.3. Бүсчилсэн хөгжлийн бодлогын хүрээнд хадлан бэлтгэх аймаг, сум дундын хоршсон үйл ажиллагааг дэмжин хэрэгжүүлэх;

6.4. Бэлтгэх тэжээлийн хэмжээг нэмэгдүүлэх зорилгоор усалтын систем болон худаг, булаг шанд, цас, борооны ус ашиглаж тэжээлийн ургамал тариалж хадлан авч байгаа иргэн, аж ахуйн нэгжид санхүү болон техник, тоног төхөөрөмжийн дэмжлэг үзүүлэх;

6.5. Бэлчээр усжуулах, усалгаатай нөхцөлд тэжээлийн олон наст ургамал тариалах, тэжээл бэлтгэх чиглэлээр аж ахуйн нэгж, иргэдийн дунд уралдаан зарлан шалгаруулж урамшуулах, тэргүүн туршаагыг сурталчилж бүх нийтийн хүртээл болгох.

7. Хөтөлбөрийн 4.3 дахь зорилтын хүрээнд дараахь үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

7.1. Малчин өрхөд бэлчээр эзэмшүүлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх, бэлчээр ашиглалтад тавих хамтын хяналтыг бий болгох;

7.2. Бүс нутгийн онцлог, үржүүлэх малын төрлөөс хамааруулан малчин өрхөөс бэлчээр ашигласны төлбөр авч тусгай сан

бүрдүүлэн бэлчээр сайжруулахад ашиглах эрх зүйн орчин бий болгох;

7.3. Мах, сүүний үхэр болон хонь, гахай, шувуу зэрэг эрчимжсэн суурин аж ахуй эрхлэгчдэд таримал бэлчээр, хадлангийн талбай эзэмшүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;

7.4. Бэлчээрийн удирдлагыг боловсронгуй болгож, бэлчээрийн кадастрын зураглал, мэдээллийн сан бий болгох;

7.5. Хонин толгойд шилжүүлснээр нийт малд шаардагдах бэлчээрийн зохистой хэмжээг байгаль, цаг уурын бүсээр тогтоох, бэлчээрийн газрын төлөв байдлын ашиглалтын үнэлгээг жил бүр хийж байх;

7.6. Бэлчээр, хадлангийн эдэлбэр газрыг доройтол, цөлжилтөөс сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх арга хэмжээг улс, орон нутгийн газрын нэгдмэл сангийн төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэх;

7.7. Газрын нэгдмэл сангийн ангиллаар хөдөө аж ахуйн эдэлбэрээс бусад ангилалд хамаарагдаж байгаа газрыг тодорхой нөхцөл, бололцоогоор бэлчээрийн зориулалтаар ашиглуулах асуудлыг судалж шийдвэрлэх;

7.8. Бэлчээрт байгаа задгай ус, булаг шанд болон худаг, хөв, усан санг тохижуулах, засварлах, хашиж хамгаалах, шинээр худаг гаргаж бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүлэх.

8. Хөтөлбөрийн 4.4 дэх зорилтын хүрээнд дараахь үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

8.1. Шимт чанар сайтай тэжээлийн ургамлыг хадаж өвс, өвсөн дарш, багсармал, холимог тэжээл, гар тэжээл бэлтгэх арга технологид малчдыг сургах чиглэлээр сургалт явуулах, гарын авлага, сурталчилгааны материал бэлтгэж хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр тогтмол гаргах;

8.2. Өвөлжөө, хаваржааны орчны 1-2 га талбайд цас тогтоож, хөрсөнд чийг хуримтлуулан тэжээлийн ургамал тариалж таримал хадлан бий болгох арга дадалд малчин өрх бүрийг сургах;

8.3. Малчид, аж ахуйн нэгжийг хадлан, тэжээл бэлтгэх бага оврын техник, тоног төхөөрөмжтэй болоход дэмжлэг үзүүлэх, хөдөө аж ахуйн техникийн засвар, үйлчилгээний цэгийг бүсчилэн байгуулж ажиллуулах;

8.4. Өвс, гар тэжээл бэлтгэн өвөл, хаврын улиралд зориулан нөөцлөх ажлыг мал бүхий өрхийн түвшинд хэрэгжүүлэх;

8.5. Малчид, мал бүхий иргэн, аж ахуйн нэгжийг үйлдвэрийн аргаар бэлтгэсэн чанартай, хямд үнэтэй төрөл бүрийн тэжээлээр хангах зах зээлийн сүлжээ бий болгож, борлуулалтын цэгүүдийг аймаг, суманд бий болгох.

Тав. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үе шат

9. "Малын тэжээл" хөтөлбөрийг 2 үе шаттайгаар 2015 оныг хүртэл хэрэгжүүлнэ:

9.1. I үе шат-2008-2011 он. Малын тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, чанарыг дээшлүүлэх, мал аж ахуйн салбарыг эрсдэлээс хамгаалах эдийн засаг, эрх зүйн таатай орчинг бүрдүүлж, тэжээл үйлдвэрлэлийн техник, технологийг сайжруулах;

9.2. II үе шат-2012-2015 он. Малчин, мал бүхий өрхийн малын тэжээлийн нөөц бүрдүүлэх, бэлчээр, тэжээлийг зохистой ашиглах чадавхийг дээшлүүлэх, бэлчээрийн ашиглалтын удирдлага, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгох.

Зургаа. Хөтөлбөрийн удирдлага, зохион байгуулалт

10. Хөтөлбөрийг улсын хэмжээнд Үндэсний зөвлөл зохицуулж, хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хэрэгжилтийг зохион байгуулна. Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн хэмжээнд хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг салбар зөвлөл хариуцна.

11. Хөтөлбөрийн Үндэсний зөвлөлийн дарга нь хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн сайд байна. Салбар зөвлөлийг тухайн шатны Засаг дарга ахлаж, гишүүдэд холбогдох мэргэжлийн байгууллагын болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдийн төлөөлөл тус тус орсон байна.

12. Хөтөлбөрийн хүрээнд жил бүр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний нэгдсэн төлөвлөгөөг Үндэсний зөвлөл; орон нутгийн түвшинд хийх ажлын төлөвлөгөөг тухайн шатны Засаг дарга батлан хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.

Долоо. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хөрөнгийн эх үүсвэр, санхүүжилт

13. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дараахь хөрөнгийн эх үүсвэрийг ашиглана:

13.1. Иргэн, аж ахуйн нэгжийн өөрийн хөрөнгө;

13.2. Улсын төсөв;

13.3. Орон нутгийн төсөв;

13.4. Урт хугацааны зээл;

13.5. Олон улсын байгууллагын хөнгөлөлттэй зээл, тусламж;

13.6. Байгууллага, иргэдийн хандив.

14. Улсын төсвөөс гаргах хөрөнгийг хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн сайдын төсвийн багцад тусган санхүүжүүлнэ.

15. Хөтөлбөрийн хүрээнд бий болсон санхүүгийн эх үүсвэрийг "Мал хамгаалах сан"-д төвлөрүүлэн зориулалтын дагуу зарцуулна.

Найм. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хэмжих шалгуур үзүүлэлт

16. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, үр дүнг дараахь шалгуур үзүүлэлтээр хэмжинэ:

16.1. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор баталсан эрх зүйн баримт бичгүүд, түүний хэрэгжилтийн талаархи үнэлгээ;

16.2. Улсын хэмжээнд жил бүр бэлтгэсэн хадлан, хураан авсан таримал тэжээл, үйлдвэрлэсэн тэжээлийн нийт хэмжээ, тэдгээрийн нэр төрөл, үүний дотор шинээр байгуулагдсан тэжээлийн үйлдвэрийн тоо, үйлдвэрлэсэн тэжээлийн нэр төрөл, хэмжээ, шимт чанарыг солилцлын энергиэр нэгтгэж үнэлсэн үнэлгээ, тэжээлийн чанарын үнэлгээ 1 кг сүү, 1 кг мах, 10 ширхэг өндгөнд зарцуулсан тэжээлийн хэмжээ, шимт чанар;

16.3. Хадлан тэжээл бэлтгэх бага оврын техник хэрэгсэлтэй болсон малчин өрх, аж ахуйн нэгжийн тоо, хашсан, сайжруулсан бэлчээрийн хэмжээ, га;

16.4. Тэжээл үйлдвэрлэл, бэлчээр сайжруулахад оруулсан улсын төсвийн хөрөнгө болон энэ чиглэлээр хэрэгжиж байгаа төслөөс зарцуулсан хөрөнгийн хэмжээ, түүний үр дүнг;

16.5. Малын тэжээл бэлтгэх, бэлчээр сайжруулах, мал тэжээх талаар зохион байгуулсан сургалт, хамрагдагсдын тоо.

Засгийн газрын 2007 оны 283 дугаар
 тогтоолын 2 дугаар хавсралт

"МАЛЫН ТЭЖЭЭЛ" ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Хөтөлбөрийн зорилт	Хэрэгжүүлэх дэглэм хэмжээ	Нийт төсөвт орлого	[сая.төг.]						
				2008 онд	2009 онд	2010 онд	2011 онд	2012 онд	2013 онд	2014 онд
1	Төрийн үйлдвэрлэлийн нэгжүүдэд мал аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэл хэмжээг, хэдийгээр зөвхөн үйлдвэрлэлтэй орлогын бүрдүүлтэй	Малын өсүүлэл болон бусад төрлийн хөдөө аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэлтэй холбоотой үйлдвэрлэлтэй байгууллага, иргэдийн хамтын оролцоотой байгууллага, аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэлтэй байгууллага, иргэдийн хамтын оролцоотой байгууллага, аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэлтэй байгууллага, иргэдийн хамтын оролцоотой байгууллага	211.0	Бусад зээл, тусламж, хандив	1,500.0	250.0	1,200.0	200.0	800.0	
2				Орон нутгийн төсөв	40.0		550.0	100.0	100.0	80.0
				Улсын төсөв		200.0	500.0	50.0		
				Бусад зээл, тусламж, хандив	1,500.0	250.0	1,000.0	150.0	800.0	
				Орон нутгийн төсөв	35.0		100.8	80.0	50.0	
				Улсын төсөв		200.0	500.0	50.0	400.0	
				Бусад зээл, тусламж, хандив	1,200.0	200.0	1,000.0	130.0	600.0	
				Орон нутгийн төсөв	33.0		500.0	70.0	40.0	
				Улсын төсөв		200.0	500.0	50.0	400.0	
				Бусад зээл, тусламж, хандив	1,000.0	150.0	1,200.0	120.0	600.0	
				Орон нутгийн төсөв	30.0		100.0	60.0	30.0	
				Улсын төсөв		200.0	500.0	50.0	400.0	
				Бусад зээл, тусламж, хандив	1,000.0	150.0	1,000.0	120.0	500.0	
				Орон нутгийн төсөв	28.0		400.0	100.0	25.0	
				Улсын төсөв		300.0	200.0	50.0	400.0	
				Бусад зээл, тусламж, хандив	800.0	100.0	1,050.0	120.0	400.0	
				Орон нутгийн төсөв	25.0		350.0	60.0	20.0	
				Улсын төсөв		300.0	200.0	50.0	400.0	
				Бусад зээл, тусламж, хандив	600.0	100.0	1,200.0	100.0	150.0	
				Орон нутгийн төсөв	20.0		320.0	60.0	30.0	
				Улсын төсөв		400.0	200.0	500.0	50.0	
				Бусад зээл, тусламж, хандив	500.0	50.0	1,000.0	100.0	100.0	
				Орон нутгийн төсөв			300.0	50.0	20.0	
				Улсын төсөв	150.0	101.0				
3	Төрийн үйлдвэрлэлийн нэгжүүдэд мал аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэл хэмжээг, хэдийгээр зөвхөн үйлдвэрлэлтэй орлогын бүрдүүлтэй	Төрийн үйлдвэрлэлийн нэгжүүдэд мал аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэл хэмжээг, хэдийгээр зөвхөн үйлдвэрлэлтэй орлогын бүрдүүлтэй	6,171.0	Бусад зээл, тусламж, хандив	12,020.0					
4				Орон нутгийн төсөв						
				Улсын төсөв						
				Бусад зээл, тусламж, хандив	1,840.0					
				Орон нутгийн төсөв						
				Улсын төсөв						
5	Бусад зээл, тусламж, хандив	Бусад зээл, тусламж, хандив	6,195.0	Бусад зээл, тусламж, хандив						
6				Орон нутгийн төсөв						
				Улсын төсөв						

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2007 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр

Дугаар 289

Улаанбаатар хот

Хэлэлцээр батлах тухай

Олон улсын гэрээний тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

2007 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдөр Улаанбаатар хотноо байгуулсан "Монгол Улсын Засгийн газар, Кувейт Улсын Засгийн газар хооронд Боловсрол, харилцаа холбоо, соёл, шинжлэх ухаан,

технологийн салбарт хамтран ажиллах тухай хэлэлцээр"-ийг баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙДЫН ҮҮРЭГ ГҮЙЦЭТГЭГЧ **М.ЭНХБОЛД**

БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ САЙДЫН ҮҮРЭГ ГҮЙЦЭТГЭГЧ **Ө.ЭНХТҮВШИН**

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2007 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр

Дугаар 293

Улаанбаатар хот

Зарим сургуулийг нэгтгэх тухай

Иргэний хуулийн 31.3, Дээд боловсролын тухай хуулийн 6.3-ыг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Боловсролын их сургуулийн Биеийн тамирын сургуулийн салбар болох Ховд аймаг дахь Биеийн тамирын сургуулийн үйл ажиллагааг 2007 оны 11 дүгээр сарын 15-ны өдрөөр тасалбар болгон Ховд их сургуультай нэгтгэсүгэй.

2. Сургуулиудыг нэгтгэсэнтэй холбогдуулан зохион байгуулалтын арга хэмжээ авахыг Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайдын үүрэг гүйцэтгэгч Ө.Энхтүвшинд даалгасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙДЫН ҮҮРЭГ ГҮЙЦЭТГЭГЧ **М.ЭНХБОЛД**

БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ САЙДЫН ҮҮРЭГ ГҮЙЦЭТГЭГЧ **Ө.ЭНХТҮВШИН**

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ТОГТООЛ

2007 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдөр

Дугаар 03

Улаанбаатар хот

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн зарим заалт, Улсын Их Хурлын 2006 оны 14 дүгээр тогтоол Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг эцэслэн шийдвэрлэсэн тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж даргалж, гишүүдэд Н.Жанцан, П.Очирбат, Ж.Амарсанаа, Ж.Болдбаатар, Ц.Сарантуяа, Д.Наранчимэг /илтгэгч/, Д.Мөнхгэрэл, Б.Пүрэвням нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Д.Нарантуяаг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанд мэдээлэл гаргагч Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 15 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Н.Ариунболд, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн

төлөөлөгчөөр Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Бат-Үүл нар оролцов.

Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанаар Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь заалт, Улсын Их Хурлын 2006 оны 14 дүгээр тогтоол Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн байна гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2007 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдрийн 08 дугаар дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар 2007 оны 7 дугаар сарын 05-ны өдөр хэлэлцээд хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэсэн Улсын Их Хурлын 47 дугаар тогтоолын үндэслэлийг хянан хэлэлцэв.

Нэг. Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 15 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Н.Ариунболд Үндсэн хуулийн цэцэгд хандаж 2007 оны 4 дүгээр сарын 24-ны өдөр ирүүлсэн мэдээлэлдээ :

"... Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2-т "Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг Улсын Их Хурлын тогтоолоор батална" гэж заасан нь Үндсэн хуулиар олгогдсон онцгой бүрэн эрх болон бусад хуулиар олгогдсон бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж байгаа Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг хуулиар батлагдсан дэгээр бус тогтоолоор зохицуулж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Улсын Их Хурлын ..., үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно" гэсэн заалтыг зөрчиж байна.

Улсын Их Хурлын 2006 оны 14 дүгээр тогтоолоор батлагдсан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгд "Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль болон энэ дэгээр зохицуулна" гэж зааснаас харахад тогтоолоор батлагдсан уг дэг нь Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны зохион байгуулалт, үйл ажиллагааг зохицуулж байгаа Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг зохицуулж байгаа нь Үндсэн хуулийн дээр дурьдсан заалттай шууд утгаараа ноцтойгоор зөрчилдөж байна. Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Үндсэн хуульд хууль, ... төрийн байгууллагын бусад шийдвэр, ... бүрнээ нийцсэн байвал зохино гэсэн" заалтуудтай нийцэхгүй байна. Улсын Их Хурал 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдөр Улсын Их Хурлын тухай хуулийг шинэчлэн батлахдаа чуулганы хуралдааны дэгийг тогтоолоор тогтоож байхаар зохицуулж, чуулганы хуралдааны дэгийг 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолоор баталсан нь Үндсэн хуулийн дээр дурдсан заалтуудтай нийцэхгүй байна.

Иймд Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь хэсэг, Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болгож өгнө үү ..." гэжээ.

Иргэн Н.Ариунболд Үндсэн хуулийн цэцэгд хандаж 2007 оны 5 дугаар сарын 28-нд ирүүлсэн нэмэлт мэдээлэлдээ :

"... Нийтийн эрх зүйн хүрээнд "зөвшөөрснөөс бусдыг хориглоно ..." гэсэн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчимд тулгуурласан зохицуулалтын арга хэлбэр үйлчилдэг. Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтоох тухай заасан боловч тодорхой тохиолдолд буюу Улсын Их Хурлын зохион байгуулалтын бусад хэлбэрийн нэг болох байнгын хорооны хэлбэрээр бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж байгаа Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны журмыг Улсын Их Хурал тогтооно гэж Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт нэг талаас Улсын Их Хуралд эрх олгон зөвшөөрч, нөгөө талаас үүрэг болгон заажээ.

Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолоор батлагдсан чуулганы хуралдааны дэгийн 1.1-д "Улсын Их Хурлын нэгдсэн, байнгын, дэд, түр хороодын хуралдааныг зохион байгуулахад ... энэхүү дэгийг баримтлана" гэж заажээ. Уг заалтаас харахад тогтоолоор батлагдсан дэг нь байнгын хорооны хэлбэрээр бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж байгаа Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны журмыг мөн зохицуулж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Байнгын хорооны бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Улсын Их Хурал тогтооно" гэсэнтэй зөрчилдөж байгаа бөгөөд ийнхүү Үндсэн хуультай зөрчилдөж байгаа нь Үндсэн хуулийн Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Үндсэн хуульд хууль ..., төрийн байгууллагын бусад шийдвэр, ... бүрнээ нийцсэн байвал зохино" гэсэн заалттай нийцэхгүй байна ..." гэжээ.

Хоёр. Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Дондог, Э.Бат-Үүл, Б.Эрдэнэсүрэн нар Үндсэн хуулийн цэцэгд хандаж 2007 оны 5 дугаар сарын 25-ны өдөр ирүүлсэн тэйлбэртээ :

"... Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Улсын Их Хурлын ... үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно" гэсэн нь Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийг хэрэгжүүлдэг Улсын Их Хурлын гишүүд ямар бүрэн эрхтэй ; бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд ямар баталгаагаар хангагдсан байх, ямар тохиолдолд энэхүү бүрэн эрхээ алдах; Улсын Их Хурлын зохион байгуулалтын бүтэц /хэдэн байнгын, дэд, түр

хороотой байх, ямар чиг үүрэгтэй байх, хэдэн гишүүнтэй байх, Улсын Их Хурлын дарга, дэд дарга, байнгын, дэд хорооны даргыг ямар журмаар сонгох, Улсын Их Хурал дахь олонхи, цөөнх, нам, эвслийн бүлэг гэдгийг хэрхэн тодорхойлох, ямар бүрэн эрхтэй байх, Улсын Их Хурал хянан шалгах бүрэн эрхээ ямар хэлбэрээр хэрэгжүүлэх, ямар тохиолдолд Улсын Их Хурлын бүрэн эрх дуусгавар болох, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэр гэдэг нь ямар хэлбэртэй байх, анхдугаар, ээлжит, ээлжит бус, онцгой чуулган гэдгийг ямар тохиолдолд, ямар хугацаанд зарлан хуралдуулах/ эсрэг Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтоох асуудал гэж үзэж болно. Өөрөөр хэлбэл, Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны тодорхой эрх зүйн хэм хэмжээг тогтоож өгсөн.

Харин Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг бол техникийн горимын асуудал гэж үзсэн, өөрөөр хэлбэл, Улсын Их Хурлын нэгдсэн, байнгын хороодын хуралдааныг хэрхэн, яаж зохион байгуулах /төсөл, тодорхой асуудлыг ямар үе шаттай, ямар дэс дараалалтай, хэрхэн хэлэлцэх, хуралдааны товыг хэрхэн тогтоох/, хяналтын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор тайлан, мэдээлэл, асуулт, асуулгын хариуг сонсох, хэлэлцэх, хуралдаанд оролцогчдод /хуралдаан даргалагч, гишүүд, ажлын хэсэг, албан тушаалтанд/ субъектив эрх олгож, үүрэг хүлээлгэх /асуулт асуух, хариулт авах, хуралдаанаас завсарлага авах, санал хураалгах асуудлыг хэрхэн зохицуулах зэрэг/ замаар хуралдааны дотоод зохион байгуулалтын асуудалтай холбогдуулан дотоод дүрмийг тогтоож байгаа асуудал юм.

Иймд Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг хуулиар тогтоох шаардлагагүй гэж үздэг. 1997-2001 онд Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг хуулиар батлан мөрдөж байсан практик байгаа хэдий ч энэ уульд хэм хэмжээ тогтоосон олон заалт байсан. Улсын Их Хурал 2001 онд чуулганы хуралдааны дэгийг тогтоолоор батлахдаа хэм хэмжээ тогтоож байсан заалтуудыг Улсын Их Хурлын тухай хуульд шилжүүлж, дэгээр зөвхөн зохион байгуулалтын шинжтэй техникийн горимын асуудлыг зохицуулж байгаа юм.

Мөн Монгол Улсын Үндсэн хуульд Засгийн газрын үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтоохоор заасан бөгөөд Засгийн газар

хуралдааныхаа дэгийг дээр дурдсан үндэслэлийн нэгэн адил дотоод дүрэм гэж үзэн Засгийн газрын тогтоолоор батлан мөрддөг билээ. Түүнчлэн парламентийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалтын үндсэн хэлбэр болох чуулганы хуралдааны дэгээ хуулиар биш дүрэм, журмын хэлбэрээр батлан мөрддөг олон улс орон байна. Жишээ нь, ОХУ, ХБНГУ зэрэг улсад ийм байдлаар парламентын хуралдааны дэгийг тогтоосон байдаг.

Дээр дурдсан үндэслэлүүдээр Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь хэсэг, "Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2001 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоол нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Улсын Их Хурлын ... үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй болно ..." гэжээ.

Гурав. Иргэн Н.Ариунболд Үндсэн хуулийн цэцэгд хандаж Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчдөөс гаргасан тайлбарт хариу болгон 2007 оны 6 дугаар сарын 19-ний өдөр ирүүлсэн тайлбартаа :

"... Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ чуулган, зохион байгуулалтын бусад хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ", Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь чуулган мөн" гэж зааснаас дүгнэн үзэхэд Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа гэдгийг чуулганы хуралдаан гэж ойлгож тайлбартаа дурджээ.

Мөн тайлбарынхаа дараагийн хэсэгт уг үндэслэлээс дэндүү зөрүүтэй байдлаар Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа гэдгийг тайлбарласан байна. Тухайлбал, "... Улсын Их Хурлын ..., үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно" гэсэн нь Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийг хэрэгжүүлдэг Улсын Их Хурлын гишүүд ямар бүрэн эрхтэй, энэ бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд ямар баталгаагаар хангагдсан байх, ямар тохиолдолд энэхүү бүрэн эрхээ алдах, Улсын Их Хурлын зохион байгуулалтын бүтэц зэрэг үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтоох асуудал гэж үзэж болно ..." гэжээ. Улсын Их Хурлын гишүүн нь Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийг хэрэгжүүлдэггүй, харин Үндсэн хуулийн Хорин нэгдүгээр зүйлийн 1

дэх хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хурлыг бүрдүүлдэг билээ. Үндсэн хуулийн Хорин ёсдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална" гэж заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүний эрх зүйн байдлыг Үндсэн хууль, Улсын Их Хурлын тухай хууль болон холбогдох бусад хуулиар тогтоосон байх бөгөөд Улсын Их Хурал эдэлдэггүй зарим бүрэн эрхийг эдлэхээр заасан байдаг. Тухайлбал, хууль санаачлах эрх эдэлдэг. Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт "Улсын Их Хурлын бусад бүрэн эрх, зохион байгуулалт, ...-ыг хуулиар тогтооно" гэж заасны дагуу Улсын Их Хурлын бусад бүрэн эрх, зохион байгуулалтын бүтцийг Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулиар тогтоосон. Энэ бүгдээс үндэслэн Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны журам гэдэг нь Улсын Их Хурлын гишүүний эрх зүйн байдал болон Улсын Их Хурлын зохион байгуулалтын бүтцийн асуудал гэж үзсэн Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн тайлбартай миний бие санал нийлэхгүй байна.

Дээр дурдсанаас гадна ... "Дэгд ямар нэгэн хэм хэмжээ тогтоосон заалт байхгүй" ... гэсэн агуулгатай санаа бичжээ. Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгээр хэм хэмжээ тогтоосон харилцааг зохицуулсан байдаг. Түүгээр барахгүй уг дэгээр "иргэний ардчилсан нийгэм цогцруулан хөгжүүлэхийг зорилгоо" болгосон манай улсад байж боломгүй хэм хэмжээг ч тогтоосон байгаа юм. Жишээлбэл, дэгийн 6.1.4-т "Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүдийг томилох, чөлөөлөх, огцруулах, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Улсын төсөв зэрэг асуудлыг хэлэлцэхэд гишүүн нам, эвслийн бүлэг дээр тогтсон бодлого, зарчмыг удирдлага болгох" гэж Улсын Их Хурлын гишүүнд үүрэг болгон зааж, нийт иргэн, Улсын эрх ашгийг эрхэмлэн баримтлах ёстой ард түмний элчийн үг хэлэх, үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийг зөрчин, нэг нам, эвслийн эрх ашгийг урьтал болгох агуулгатай заалтыг оруулсан байгааг харж болно. Уг заалт нь Үндсэн хуулийн Хорин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч бөгөөд нийт иргэн, улсын ациг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална" гэж заасныг шууд зөрчжээ.

Мөн тайлбарт "Засгийн газар хуралдааны журмаа Улсын Их Хурлын дэгтэй адилаар хуулиар бус Засгийн газрын тогтоолоор батлан мөрддөг"

гэжээ. Үндсэн хуулийн Гучин наймдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Засгийн газрын тодорхой бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно" гэж заасан байна. Өөрөөр хэлбэл, Засгийн газрын үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь мөн хуралдаан байдаг учраас хуралдааны журмыг хуулиар тогтоох нь Үндсэн хуулинд нийцэх билээ. Засгийн газрын хуралдааны журмыг Засгийн газрын тогтоолоор баталсан нь мөн адил Үндсэн хууль зөрчсөн зөрчил болсон байна.

Мөн парламентын үйл ажиллагааны зохион байгуулалтын үндсэн хэлбэр болох чуулганы хуралдааны дэгээ хуулиар бус дүрэм, журмын хэлбэрээр мөрддөг улс орнууд байдаг тухай тайлбартаа дурджээ. Тухайн улс орнуудын Үндсэн хуулиар үүнийг зөвшөөрдөг учраас парламентын үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр болох чуулганы хуралдааны дэгээ хуулиар бус дүрэм, журам хэлбэрээр мөрддөг байх гэж би бодож байна. Манай улсын Үндсэн хуульд зөвхөн Улсын Их Хурлын зохион байгуулалтын бусад хэлбэрийн нэг букуу байнгын хорооны хэлбэрээр бүрэн эрхээ эдэлж байгаа Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны журмыг дүрэм, журмын хэлбэрээр букуу Улсын Их Хурал тогтооно гэж заасан байдаг.

Иймд Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр болох чуулганы хуралдааны журмыг хуулиар тогтоох нь Үндсэн хуульд нийцэх болно ..." гэжээ.

Дөрөв. Үндсэн хуулийн цэц энэхүү маргааныг дунд суудлын хуралдаанаараа 2007 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдөр хэлэлцээд гаргасан 08 дугаар дүгнэлтдээ :

1. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг Улсын Их Хурлын тогтоолоор батална" гэсэн заалт, "Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг"-ийг баталсан Улсын Их Хурлын 2008 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоол нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Хорин тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Улсын Их Хурлын бусад бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно", Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн

"Үндсэн хуульд хууль, ... төрийн байгууллагын бусад шийдвэр ... бүрнээ нийцсэн байвал зохино" гэсэн заалтыг тус тус зөрчсөн байна.

2. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь хэсэг, "Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг"-ийг баталсан Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоол нь Үндсэн хуулийн Харин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Байнгын хорооны бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Улсын Их Хурал тогтооно" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй байна ..." гэжээ.

Тав. Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар Үндсэн хуулийн цэцийн 2007 оны 08 дугаар дүгнэлтийг хэлэлцээд гаргасан 2007 оны 7 сарын 05-ны өдрийн 47 дугаар тогтоолд:

1. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн "Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг Улсын Их Хурлын тогтоолоор батална" гэсэн 32.2 дахь хэсэг, "Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоол нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2, Харин тавдугаар зүйлийн 4, Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг тус тус зөрчсөн байна гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2007 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдрийн 08 дугаар дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэж үзсүгэй.

2. Энэ тогтоолыг 2007 оны 7 дугаар сарын 05-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй гэжээ.

Зургаа. Энэхүү маргааныг эцэслэн шийдвэрлэх Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанд бэлтгэх явцад Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний илгээсэн албан тоотуудын хариу болгож Улсын Их Хурлаас дараах тайлбаруудыг ирүүлсэн байна.

1. Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны 2007 оны 11 дүгээр сарын 02-ны өдрийн 8/6586 тоотуор ирүүлсэн тайлбарт:

Улсын Их Хурлын 2007 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг

"Улсын Их Хурлын тогтоолоор батална" гэсэн Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32.2 дахь хэсгийн заалтад "хуулиар" батлахаар өөрчлөлт оруулж, үүнтэй нийцүүлэн Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль болон "Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцох тухай Улсын Их Хурлын тогтоолыг тус тус баталсан болно ... гээд холбогдох хууль, тогтоол, тэмдэглэлүүдийг хавсаргасан байна.

2. Мөн байнгын хорооны 2007 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 8/6820 тоотуор ирүүлсэн тайлбарт:

"... Улсын Их Хурлын даргад Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн танаас ирүүлсэн 2007 оны 11 дүгээр сарын 07-ны өдрийн 3/266 тоотын хариу болгож дараах тайлбарыг гаргаж байна.

Үндсэн хуулийн цэцийн 2007 оны 08 дугаар дүгнэлтийн тухай Улсын Их Хурлын 2007 оны 47 дугаар тогтоолыг хүчингүй болгоогүй байна. Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 4, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.1.1-д тус тус заасны дагуу уг асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой юм ... гэсэн байна.

3. Улсын Их Хурлын дарга Д.Лүндээжанцан Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний 3/285 албан тоотын хариу болгож илгээсэн 2007 оны 11 дүгээр сарын 29-ны өдрийн 1/1016 тоотуор ирүүлсэн тайлбарт:

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2-ын "Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг Улсын Их Хурлын тогтоолоор батална" гэсэн заалт, "Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоол нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох зүйл, заалт зөрчсөн байна гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2007 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдрийн 08 дугаар дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар 2007 оны 7 дугаар сарын 05-ны өдөр хэлэлцээд хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэсэн шийдвэрийг гаргасан юм. Харин

Улсын Их Хурлаас 2006 оны 1 дүгээр сарын 28-ны өдөр баталсан Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь заалтад өөрчлөлт оруулж Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг хуулиар баталж байхаар хуульчилсан болно. Ийнхүү хуульд оруулсан өөрчлөлтийн үндсэн дээр 2007 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдөр Монгол Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгийн тухай хуулийг баталж, "Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцно.

Иймд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны үйл ажиллагааг хуулиар зохицуулах болж, маргаан бүхий нөхцөл байдал үгүй болсон тул Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанд оролцох боломжгүй байна. ..." гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь заалт, Улсын Их Хурлын 2006 оны 14 дүгээр тогтоол Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн тухай Үндсэн хуулийн цэцийн 2007 оны 08 дугаар дүгнэлтийн дагуу Улсын Их хурал 2007 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаараа Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2-т "...Улсын Их Хурлын тогтоолоор..." гэснийг "...хуулиар..." гэж өөрчилсөн "Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль", "Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль", "Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2006 оны 14 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсон Улсын Их Хурлын 67 дугаар тогтоолыг тус тус батлан гаргаж маргаан бүхий нөхцөл байдал үгүй болсныг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрсөн байх тул мэдээлэл гаргагчийн мэдээлэлд дурдасан шаардлага хангагдсан гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

2. Улсын Их Хурал дээр дурдсан холбогдох хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолыг батлан маргаан бүхий нөхцөл байдлыг арилгасан боловч "Үндсэн хуулийн цэцийн 2007 оны 08 дугаар дүгнэлтийн тухай" Монгол Улсын Их Хурлын 7 дугаар сарын 05-ны өдрийн 47 дугаар тогтоолыг хүчингүй болгоогүй байх тул уг тогтоолыг хүчингүй болгох үндэслэлтэй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 3, Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1/ Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 2, 36 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн заалтыг удирдлага болгон Монгол Улсын Үндсэн хуулийн нэрийн өмнөөс **ТОГТООХ нь** :

1. Үндсэн хуулийн цэцийн 2007 оны 08 дугаар дүгнэлтийн тухай Монгол Улсын Их Хурлын 2007 оны 7 дугаар сарын 05-ны өдрийн 47 дугаар тогтоолыг хүчингүй болгосугай.

2. Энэхүү тогтоол гармагцаа хүчин төгөлдөр болохыг дурьдсугай.

ДАРГАЛАГЧ	Ж.БЯМБАДОРЖ
ГИШҮҮД	Н.ЖАНЦАН
	П.ОЧИРБАТ
	Ж.БОЛДБААТАР
	Ж.АМАРСАНАА
	Д.НАРАНЧИМЭГ
	Ц.САРАНТУЯА
	Д.МОНХГЭРЭЛ
	Б.ПҮРЭВНЯМ

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргав
Хаяг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмхтгэлийн зөвлөл

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэл хэргийн хэлтэс

Улаанбаатар 12
Төрийн ордон

☎ 205958
Ихргэн 14003

☎ 325487

Хэвлэлийн хуудас 2